

új-Zemplén Megyei Múzeumok Igazgatósága. A terület Miskolc D-i határában, a 309. sz. D-i elkerülő úttól D-re, a harsányi elágazásnál található; É-ről és Ny-ról az út és vízelvezető árcai határolják, K-re a Sárga Csikó Hotel, valamint a 47493 hrsz. parkoló.

A feltárás előzménye a 2008 novemberében végzett régészeti megfigyelés volt, melynek során a felszín beborító jelenkori törmelékréteg alatt középső neolitikus, bronzkori, császárkori, valamint Árpád-kori régészeti leletek és jelenségek kerültek elő.

A megelőző feltárás alkalmával megállapítottuk, hogy ez a törmelékréteg változó vastagságú (30–100 cm), és a terület teljes egészét befedi. Alatta, szintén változó vastagságban (45–60 cm) korábbi művelt talajréteg húzódik. A felület É-i és K-i részén ez alatt szürke, iszapos rétegeket, míg a Ny-i és D-i területeken 30–40 cm vastag szürkésbarna kultúrréteget találtunk. Megállapíthattuk, hogy az egykori települések a Ny-i és D-i terület magasabb térszínein összpontosultak. Jóval kevesebb régészeti objektum került elő az ÉÉK-i részen keresztül húzódó folyó- vagy patakmeder partján, az alacsonyabb tengerszint feletti magasságú területeken. Ezeket, a szürke színű iszapból ítélve, többször elönthette a víz. Az objektumok minden esetben (már a legkorábbi, a középső neolitikumból származó jelenségek is) ebben a szürke iszaprétegben rajzolódott ki valamilyen mélységben, nem pedig az alatta elterülő sárga agyagban.

A lehumuszolt 5962 m²-nyi területen 319 régészeti jelenség került elő. A legkorábbi objektumok az AVK és a bükki kultúra településéről származnak: házak „in situ” és másodlagos omladékai, közepes méretű agyagkitermelő gödrök, kisebb, szabályos alakú tárológödrök. A kerámialeleteket a talaj meglehetősen tönkretette. Nagy számban kerültek elő az obszidiánból és hidrokvarcitból készült pattintott kőeszközök, magkövek és gyártási hulladékok, melyek intenzív helyi kőeszköz-készítő tevékenységről árulkodnak. A kevesebb csiszolt kőeszköz között a lapos és hengeres testű vésők uralkodnak. A fentiekben kívül megemlítendő a különböző formájú agyaggyöngyök, valamint egy sarlómotívumos arcos edény kitört arcdarabja. Szórványként került elő egy világoszöld színű kőből készült gömb alakú, átfúrt jögar, mely már a késő neolitikum irányába mutat.

A Kr. u. 4. századból (késő császárkor) szintén egy település maradványai kerültek napvilágra. Öt félig a földbe ásott, négyszögletes ház nyomait találtuk meg, É-i sarkuk közelében tapasztott platnijú, kövekből felépített kemencékkel (két esetben csak a kemence alapján következtetünk házra). A házak mellé több tároló- és szemetesgödört is ástak, melyekben gazdag leletanyag maradt meg. Az egyik ilyen gödörben elrejtett vasdepót találtunk, mely füles vasedényt, baltát, sarlót és több más különböző (egyelőre nem meghatározható) vaszerszámot tartalmazott.

A Kr. u. 4. századi kereskedelmi kapcsolat nyoma egy római érme, mely Szekeres Árpád numizmatikus megállapítása szerint II. Constantius idejéből (324–361)

származik (egy neolitikus objektum felső rétegéből került elő). A leletanyagból ítélve az itt élő népességet többféle hatás érte. Egyelőre nem dönthető el, hogy germánokkal érintkező szarmata közösség, vagy éppen szarmatákkal érintkező germán (vandál?) lakosság településéről van-e szó.

A feltárás során egy Árpád-kori, 13. századi település szélét is megtaláltuk egy állattartó karám 18×12 m-es alapárkával, néhány szemetesgödörrel, külső tűzhelyekkel, valamint több kútnak, ill. vízgyűjtőnek meghatározható objektummal. Az egyik kútból előkerült egy ferdén a betöltésbe mélyedő, kihegyezett végű, vaskos tölgyfacövek.

Az ásatás során a fentiekben kívül napvilágra került több, egyelőre pontosan nem keltezhető tárgy, lelet, ill. jelenség is. Ezek közül kiemelkedik a nagyszámú, rendszerint nem mutató cölöplyuk, egy a vízzel, iszappal elöntött térszínen, a szürkésfehér iszapban, objektumhoz nem köthetően fellelt emberi koponya, valamint a hasonló körülmények között megtalált két összeillő, ép malomkő.

CSENGERI PIROSKA

352. Miskolc-Bükkszentlászló, Nagysánc (KÖH 16870)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B, LT

Az ELTE Régészettudományi Intézete 2009 májusában kapta a felkérést, hogy megelőző feltárást, ill. topográfiai kutatást folytasson a lelőhelyen. Ezt követően júliusban helyszíni szemlét végeztünk, amelyen Czajlik Zoltán és Tankó Károly régészek (ELTE-BTK Régészettudományi Intézete), Szörényi Gábor régész (Herman Ottó Múzeum), valamint Barta György önkormányzati képviselő vettek részt. A szemle során megállapítást nyert, hogy a lelőhely jelenleg használt bejáratának környékén, a közelben működő temető sírjaira rendszeresen és egyre nagyobb mennyiségben hordják a talajt, különösen az erődítés környékéről.

A terület régészeti veszélyeztetettségére való tekintettel 2009. október 26–30. között leletmentő feltárást folytattunk. A 6×3 m-es felületen, majd a csatlakozó 3×1,5 m-es felületen kialakított szondákkal a rablóásatásokkal megbolygatott terület rétegviszonyait, ill. a sánc érintettségét kívántuk tisztázni.

Az eredetileg lejtős terület kutatása során nyilvánvalóvá vált, hogy a zónában jelentős, a mai napig tartó erózióval kell számolni, amelynek során nemcsak a (temetőbe hordott) föld, hanem vele együtt a Kyjatice-kultúra leletei, ill. késő vaskori (LT) töredékek kb. 40–50 cm-es vastagságban, folyamatosan a hegyláb felé halmozódnak át. A humuszban gazdag felszín alatt több különböző, felül görgetett, a regolithoz közeli részen már inkább kevésbé koptatott mészkődarabokból álló rétegeket különítettünk el, amelyek véleményünk szerint ugyancsak az eróziós rétegekhez tartoznak. Ezeket a felületeket átvágva, több helyen elértük a szálkővet, a szelvény közepén azonban kompakt sárga agyagos zónát észleltünk,

amelynek rendkívül kemény, beiszapolódott mátrixában kevés kerámiatöredéket (Kyjatice-kultúra) is feltártunk. Ez a nagy valószínűséggel nem áthalmozott réteg tehát régészeti szempontból értelmezhető, talán az eredeti járósínt egy darabja lehetett. A kutatást a sánc irányába kiterjesztve, hasonló színű, de kevésbé kompakt réteget figyeltünk meg, amelyből a részleges feltárás során ugyancsak a Kyjatice-kultúra kerámiatöredékei kerültek napvilágra. Minthogy erről a rétegről a rablóásatás által hátrahagyott felületek tisztítása során megállapíthattuk, hogy a sánc alá fut be, a sáncot nem lehet a késő bronzkornál korábbra keltezni. Ugyanakkor hangsúlyoznunk kell, hogy a leletmentő feltárás körülményei között nem láttuk célszerűnek és kivitelezhetőnek a sánc intakt felületének feltárását. Ennek hiányában sem a sáncépítés kora, sem az erődítés konstrukciója nem volt megállapítható.

A szondázó feltárás fontos információkat nyújtott a lelőhely további kutatásához. A vastag és jóformán a sziklafelszínig érő, eróziósan áthalmozott rétegek arra utalnak, hogy a hasonló zónák kutatása a lelőhely más részein sem kecsegtet sikerrel, a még feltárható régészeti objektumok feltehetően elsősorban az eróziósan kevésbé érintett teraszokon, ill. a kisebb meredekségű lejtőkön várhatók. Ezek kutatása azonban az egykori mezőgazdasági művelés miatt lehet problematikus, ezért mindenképpen szükséges a lelőhely archív és modern légi felvételek alapján elvégzett, a teraszok bolygatottságára, esetleges átalakítására vonatkozó vizsgálata, amelyet az OTKA 68824 pályázat keretei között folytatunk tovább.

Munkatársak: Rupnik László régész, Laczi Orsolya régésztechnikus, Bilicz Enikő, Groma Katalin, Fuchs Noémi, Horváth Tamás és Mali Péter régészhallgatók (ELTE-BTK Régészettudományi Intézete).

CZAJLIK ZOLTÁN

353. Miskolc-Bükkszentlászló, Nagysánc (KÖH 16870)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) LT

A részletes tanulmányt lásd a kötet 19. oldalán!

V. SZABÓ GÁBOR

354. Miskolc, Görgey Artúr utca 4. (KÖH 70125)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Pa, Kö

A telken 2009 júliusában társasház építéséhez kapcsolódó régészeti megfigyelés közben pattintott kőszilánkok kerültek elő. Mivel a beruházást maximum 7 m mélységig történő alapozással kívánták megvalósítani, a további munkálatok előtt régészeti kutatást kellett végezni a telek teljes, 1200 m²-es területén. A régészeti lelőhely vertikális és horizontális fedettségének megállapítására, valamint a rétegviszonyok tisztázása céljából először próbafeltárás keretében kutatóárkokat húztunk. Az azokban végzett megfigyelések alapján október 2-ig összesen kb. 800 m² felületet átlag 2 m vastagságban tártunk fel.

Az ásatás során 6 fő rétegtani egységet különítettünk el: a miocén korú tufára két, erős lejtőmozgással összeköthető, kizárólag pattintott kőeszközöket és hulladékokat tartalmazó réteg települt. Ezekben helyben holocén fekete talaj képződött, melynek felső részét a középkortól talajművelés alakította át. A fekete humuszban, mely az alatta települt löszös üledékből alakult át, szintén csak pattintott kőanyagot találtunk, kerámia nélkül. A rétegsor tetején az újkortól képződő, döntően építési törmeléket tartalmazó réteg volt.

A kb. 50 000 lelet döntő többségét az őskőkori eredetű pattintott kőeszközök és gyártási, valamint az Avas-hegy tetején végzett feltehetően felszíni bányászati tevékenységhez köthető bányahulladékok adták. Begyűjtöttünk továbbá egy Anjou-korból származó pecsétgyűrűt, melynek analógiája Pusztai Tamás Kelméren, a Mohos-várban végzett ásatásaiból ismert, és egy V. István vagy I. Mátyás uralkodásának idején vert rézpénzt. Előkerültek még 15–17. századi kerámia, valamint nem régészeti korú tárgyak és objektumok (pl. kővel rakott kút) a 18–20. századból.

SZOLYÁK PÉTER

355. Miskolc, Pingyom IV. lelőhely (KÖH 47721)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B, V

A Pingyom VIII. védőnévű agyagbánya bővítéséhez kapcsolódóan 2009. június 8–11. között régészeti megfigyelést és próbafeltárást végeztünk. A bányaművelésbe bevonni szándékozott területen öt kutatószondát nyitottunk, melyek mélysége 1–3 m között változott. Négy szondában a bányaművelés meddője által átlag 1 m mélyen eltemetett fekete humuszban késő bronzkori, kora vaskori kerámiákat gyűjtöttünk, valamint gödörbetöltésre és járósíntre utaló jelenségeket dokumentáltunk. A fekete humusz alatt több méter vastag, nagy agyagtartalmú pleisztocén üledék (valószínűleg átalakult lösz) települt. Ebben régészeti leletanyagot és/vagy régészeti jelenségeket, objektumokat nem azonosítottunk. Az őskori régészeti lelőhely még feltárható részének becsült nagysága kb. 700 m².

SZOLYÁK PÉTER

356. Miskolc-Tapolca, Viktória-barlang (KÖH 75045)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Pa?, U

2009. április 23-án régészeti helyszíni szemlét tartottunk a lelőhelyen. A barlang közvetlen környezetében, a barlangbejárat kitisztítása során közelebről meg nem határozható őskori kerámia (8 db) és meg nem határozható korú állatcsontok (4 db) kerültek elő. Megállapítottuk, hogy a Viktória-barlang érintett bejárata, a Kisköves-hegytől DNy-i irányban, egy szűk, NyÉNy-KDK irányú, mély völgyfő alján nyílik. A közel függőleges bejáratot 4 db, 80 cm átmérőjű, betongyűrű egészíti ki. A járat